

U+20

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ
MINISTERSTWO GOSPODARKI

Tadeusz KUŹMA

ISTOTA I CHARAKTER PROGRAMOWANIA
MOBILIZACJI GOSPODARCZEJ
(system gospodarczo-obronny)

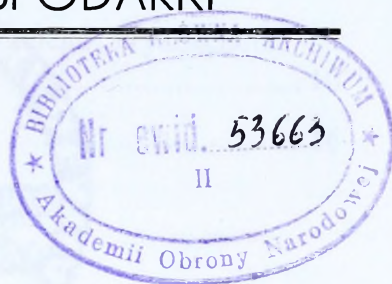
WARSZAWA

2001

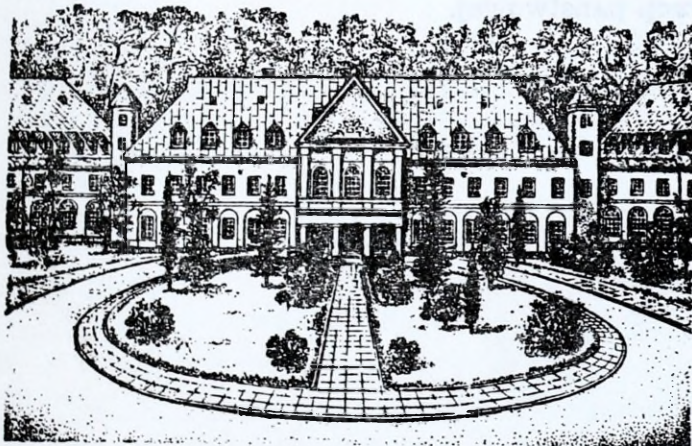
AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ
MINISTERSTWO GOSPODARKI

Tadeusz KUŹMA

**ISTOTA I CHARAKTER PROGRAMOWANIA
MOBILIZACJI GOSPODARCZEJ
(system gospodarczo-obronny)**

WARSZAWA

2001

Niniejszy materiał studyjny jest przeznaczony do wykorzystania na Wyższych Kursach Obronnych dla kierowniczej kadry administracji państwowej.

SPIS TREŚCI

1. Polityczno-militarne uwarunkowania mobilizacji gospodarki	5
2. Główne zadania systemu gospodarczo-obronnego. Wyznaczniki programowania mobilizacji gospodarki	10
3. Funkcje systemu mobilizacji gospodarczej	16

1. POLITYCZNO-MILITARNE UWARUNKOWANIA MOBILIZACJI GOSPODARKI

Przyjęta przez Radę Ministrów w maju 2000 r. „Strategia Obronności Rzeczypospolitej Polskiej” oraz „Strategia Bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej”, stanowią wykładnię ogólną założeń obronności i podstawę do prac nad wdrożeniowymi dokumentami doktrynalnymi, planami strategicznymi i operacyjnymi oraz programami obronnymi.

W świetle przyjętych w tych dokumentach celów strategicznych w dziedzinie obronności jest *zapewnienie bezpiecznych warunków realizacji interesów narodowych poprzez ich obronę przed zewnętrznymi zagrożeniami kryzysowymi*. W szczególności oznacza to:

1. Obronę terytorium Rzeczypospolitej Polskiej przed agresją zbrojną, w tym zapewnienie nienaruszalności przestrzeni powietrznej i morskiej oraz granic lądowych.

2. Obronę i ochronę wszystkich obywateli Rzeczypospolitej Polskiej.

3. Udział we wspólnej obronie terytoriów państw członkowskich Sojuszu Północnoatlantyckiego, zgodnie z art. 5 Traktatu Waszyngtońskiego.

4. Wspieranie akcji instytucji i organizacji międzynarodowych w reagowaniu kryzysowym oraz polityczno-militarnych działaniach stabilizujących.

5. Kształtowanie bezpiecznego dla Polski otoczenia poprzez rozwijanie partnerskiej współpracy z innymi państwami.

Zgodnie z zasadami swojej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa, Polska nie prowadzi żadnych działań mogących zagrażać jakimkolwiek państwu; nie postrzega również żadnego innego państwa jako przeciwnika. Bierze jednak pod uwagę istniejące obiektywnie, często niezależnie od politycznej woli i intencji innych państw i narodów, potencjalne źródła zagrożeń w swoim bliższym i dalszym otoczeniu strategicznym. Rzeczpospolita Polska, jako państwo graniczne NATO, może być obiektem różnorodnych zagrożeń, nie tylko skiero-

wanych bezpośrednio przeciwko niej, ale także przeciwko innym państwom Sojuszu. W ocenie warunków swojego bezpieczeństwa bierze pod uwagę: polityczno-militarne wyzwania czasu pokoju, zagrożenia kryzysowe oraz zagrożenia wojenne, wyróżniając wśród nich groźbę wojny na dużą skalę i lokalnego konfliktu zbrojnego o ograniczonej skali.

Do podstawowych **wyzwań polityczno-militarnych** czasu pokoju, w obliczu których stoi Polska, należą wymagania i potrzeby wynikające z rozwoju sytuacji w otoczeniu Rzeczypospolitej Polskiej, a dotyczące:

1. Utrzymania odpowiedniego (jakościowo i ilościowo) poziomu potencjału obronnego, tak aby minimalizować groźbę nacisków i szantażu politycznego, zapobiegać osłabianiu międzynarodowej pozycji państwa oraz zapewniać wsparcie dyplomacji.

2. Wnoszenia stosownego do możliwości Polski wkładu w system obrony NATO, tak aby wzmacniać siłę i wiarygodność obroną Sojuszu oraz pozycję Polski jako wiarygodnego sojusznika.

3. Umacniania instytucji i organizacji bezpieczeństwa międzynarodowego, w tym działających w dziedzinie kontroli zbrojeń, rozbrojenia oraz środków budowy zaufania, aby wspierać kształtowanie bezpiecznego środowiska międzynarodowego.

4. Kontynuowania udziału Polski w międzynarodowych operacjach służących utrzymywaniu i wspieraniu pokoju oraz stabilizowaniu sytuacji w rejonach kryzysowych.

5. Przełamywania uprzedzeń i rozwijania współpracy z sąsiadami w sferze wojskowej, w celu kształtowania bezpiecznego otoczenia strategicznego państwa.

Obecnie głównym niebezpieczeństwem dla stabilności międzynarodowej, w tym także dla zewnętrznego bezpieczeństwa Polski, stały się **zagrożenia kryzysowe**, które mogą mieć charakter kryzysów polityczno-militarnych lub pozamilitarnych. Źródła kryzysów polityczno-militarnych mogą mieć podłoże polityczne, społeczne, ekonomiczne, etniczne lub też religijne. Ich oddziaływanie na bezpieczeństwo Polski może się przejawiać bezpośrednio lub pośrednio. *Bezpośrednie zagrożenia kryzysowe* mogą wynikać z sytuacji spowodowanych przez

ukrytą lub jawną groźbę zastosowania przemocy przeciwko Polsce lub jej sojusznikom. Celem takiej groźby może być dążenie do wymuszenia pożądaných przez zagrażającego zachowań politycznych i ustępstw (np. rewizji granic, zmian terytorialnych, zaspokojenia celowo wygórowanych żądań grup etnicznych i wyznaniowych itp.). W określonych sytuacjach może się to przerodzić w bezpośrednie naruszenie przestrzeni powietrznej, obszaru morskiego lub lądowych granic Rzeczypospolitej Polskiej. Działania takie mogą prowokować zbrojne wystąpienia państwa w obronie jego ważnych interesów.

Polska bierze pod uwagę także *pozamilitarne zagrożenia kryzysowe*, w reagowaniu na które państwo byłoby zmuszone zaangażować swój potencjał obronny. Znaczenie, zasięg oraz rozmach niektórych z nich wykazują tendencję wzrostową, przybierając rozmiar regionalny, a nawet kontynentalny.

Zmienił się charakter **zagrożeń wojennych** dla Polski. Obecnie zdecydowanie zmniejszyła się groźba wojny na dużą skalę, nie można jednak wykluczyć pojawienia się takiej ewentualności w odleglejszej perspektywie czasowej. Ustalony w rezultacie porozumień rozbrojeniowych poziom uzbrojenia konwencjonalnego w otoczeniu Polski oraz system kontroli zbrojeń i środków budowy zaufania zmniejszają prawdopodobieństwo przeprowadzenia niespodziewanej agresji na dużą skalę. Zagrożenie takie może być wykryte ze znacznym wyprzedzeniem, dlatego też zakładamy, iż najniebezpieczniejsze zagrożenie wojenne, jakim jest ewentualna agresja zbrojna zaskoczenia, może być przede wszystkim agresją ograniczoną co do sił, czasu i przestrzeni, czyli mieć wymiar lokalny. Odnosi się to także do groźby agresji na któregokolwiek naszego sojusznika z NATO.

Spośród dwóch rodzajów zagrożeń wojennych ryzyko o większym stopniu prawdopodobieństwa stanowi *lokalny konflikt zbrojny* (o ograniczonej skali). Charakteryzuje się on stosunkowo krótkim czasem narastania i zaskakującym rozpoczęciem działań zbrojnych oraz ich zmienną intensywnością od pierwszych dni jego trwania. W razie wojny lokalnej zgrupowania lądowe agresora mogą wtargnąć na terytorium Polski na różną głębokość na jednym – dwóch kierunkach operacyjnych, przy jednoczesnym oddziaływaniu na cały obszar kraju

selektywnymi uderzeniami lotniczymi i raketowymi, desantami powietrznymi, a na wybrzeżu – morskimi, a także działaniami dywersyjnymi i terrorystycznymi.

W razie wojny na dużą skalę cały obszar państwa polskiego byłby narażony na uderzenia lotniczo-raketowe i skutki ofensywy zgrupowań powietrzno-lądowych, prowadzonej na dużą głębokość, na wielu kierunkach operacyjnych, przy jednoczesnym prowadzeniu operacji lotniczych i morskich obliczonych na uzyskanie panowania w powietrzu i zablokowanie głównych portów i baz marynarki wojennej. Obiektami uderzeń byłyby urządzenia i instalacje systemu obronnego państwa, infrastruktura przemysłowa, bazy zaopatrzenia wojsk, aglomeracje miejskie oraz główne węzły komunikacyjne. Działania wojsk regularnych byłyby wspierane przez rajdy i operacje sił specjalnych, prowadzone na głębokich tyłach, zwłaszcza na obszarach o żywotnym znaczeniu dla obrony państwa.

We współczesnych warunkach szczególną rolę w zapewnieniu skuteczności działań obronnych odgrywa współpraca cywilno-wojskowa. Obejmuje ona współdziałanie organów cywilnych i wojskowych w czasie pokoju, kryzysu i wojny. Siły zbrojne przygotowuje się do współpracy zarówno z krajowymi ogniwami pozamilitarnymi w czasie wykonywania zadań na własnym terytorium, jak i z różnymi zewnętrznymi podmiotami cywilnymi (państwowymi, prywatnymi, międzynarodowymi, pozarządowymi, a także miejscową ludnością) podczas wykonywania zadań poza granicami Polski. Struktury cywilne państwa przygotowuje się do wszechstronnej współpracy w czasie pokoju, kryzysu i wojny, zarówno z wojskami własnymi, jak i wojskami sojuszniczymi, przebywającymi lub przemieszczającymi się przez terytorium Polski.

Szczególną uwagę zwraca się na odpowiednio wczesne planowanie zadań w ramach wsparcia udzielanego wojskom sojuszniczym przez państwo-gospodarza.

Polska, budując swój system obronności, dąży do optymalnego zbilansowania potrzeb obronnych i możliwości społeczno-gospodarczych kraju. Narodowe potrzeby obronne określa się z uwzględnieniem jej obecnego i przewidywanego położenia politycznego i strate-

gicznego w Europie oraz prognozowanego rozwoju sytuacji międzynarodowej, a w kontekście sojuszniczym – z uwzględnieniem granicznego usytuowania Polski na obszarze odpowiedzialności NATO. Szczególne znaczenie ma zapewnienie właściwych proporcji między wielkością środków przeznaczanych na bieżące utrzymywanie zdolności i gotowości obronnej państwa, a inwestowanych w perspektywiczne unowocześnianie jego struktur obronnych.

Stosownie do trzech stanów bezpieczeństwa państwa – pokoju, kryzysu (zagrożenia bezpieczeństwa) i wojny – Rzeczpospolita Polska jest przygotowana do prowadzenia następujących trzech rodzajów działań strategicznych:

1) działania prewencyjno-stabilizacyjne – realizowane w czasie pokoju, obejmujące bieżące zapobieganie wystąpieniu zewnętrznych zagrożeń polityczno-militarnych (kryzysowych i wojennych), poprzez neutralizowanie ich potencjalnych źródeł oraz stabilizowanie i umacnianie bezpiecznego środowiska (otoczenia) międzynarodowego Polski;

2) reagowanie kryzysowe – realizowane w razie wystąpienia zagrożenia bezpieczeństwa państwa lub bezpieczeństwa sojuszników oraz zagrożeń dla szerszego bezpieczeństwa międzynarodowego, obejmujące zarówno działania narodowe, jak i udział w wysiłkach międzynarodowych, podejmowanych w celu opanowywania kryzysów oraz zapewnienia osłony przed ich skutkami;

3) działania wojenne – prowadzone w razie agresji na Polskę lub jej sojuszników, obejmujące wykorzystanie całego lub części potencjału państwa do odparcia agresji, poprzez przygotowanie i przeprowadzenie kampanii i operacji wojennych.

2. GŁÓWNE ZADANIA SYSTEMU GOSPODARCZO- -OBRONNEGO. WYZNACZNIKI PROGRAMOWANIA MOBILIZACJI GOSPODARKI

Zgodnie z aktualnymi regulacjami prawnymi, obowiązek umacniania obronności państwa spoczywa na wszystkich ogniwach władzy i administracji państwowej, a także organach samorządowych i podmiotach gospodarczych niezależnie od formy własności. Obowiązkiem takim są objęci również wszyscy obywatele Rzeczypospolitej Polskiej. Obowiązek ten jest realizowany w ramach zorganizowanego i systematycznie doskonalonego systemu gospodarczo-obronnego państwa.

Podjmując próbę ujęcia „definicyjnego”, system gospodarczo-obronny państwa można określić, jako zespół wzajemnie powiązanych elementów, mających na celu przygotowanie wybranych obszarów gospodarki narodowej do realizacji zadań w okresie zagrożenia bezpieczeństwa i w czasie wojny. Należy przy tym zaznaczyć, że pod pojęciem „zagrożenie bezpieczeństwa państwa” rozumie się zagrożenie funkcjonowania dziedzin życia gospodarczego i społecznego, spowodowane czynnikami militarnymi (agresja z zewnątrz, wojna domowa) oraz niemilitarnymi (klęski żywiołowe, zagrożenia ekologiczne, cywilizacyjne, katastrofy itp.

W systemie gospodarczo-obronnym można wyróżnić dwa podsystemy zabezpieczające potrzeby obronne państwa. Są to:

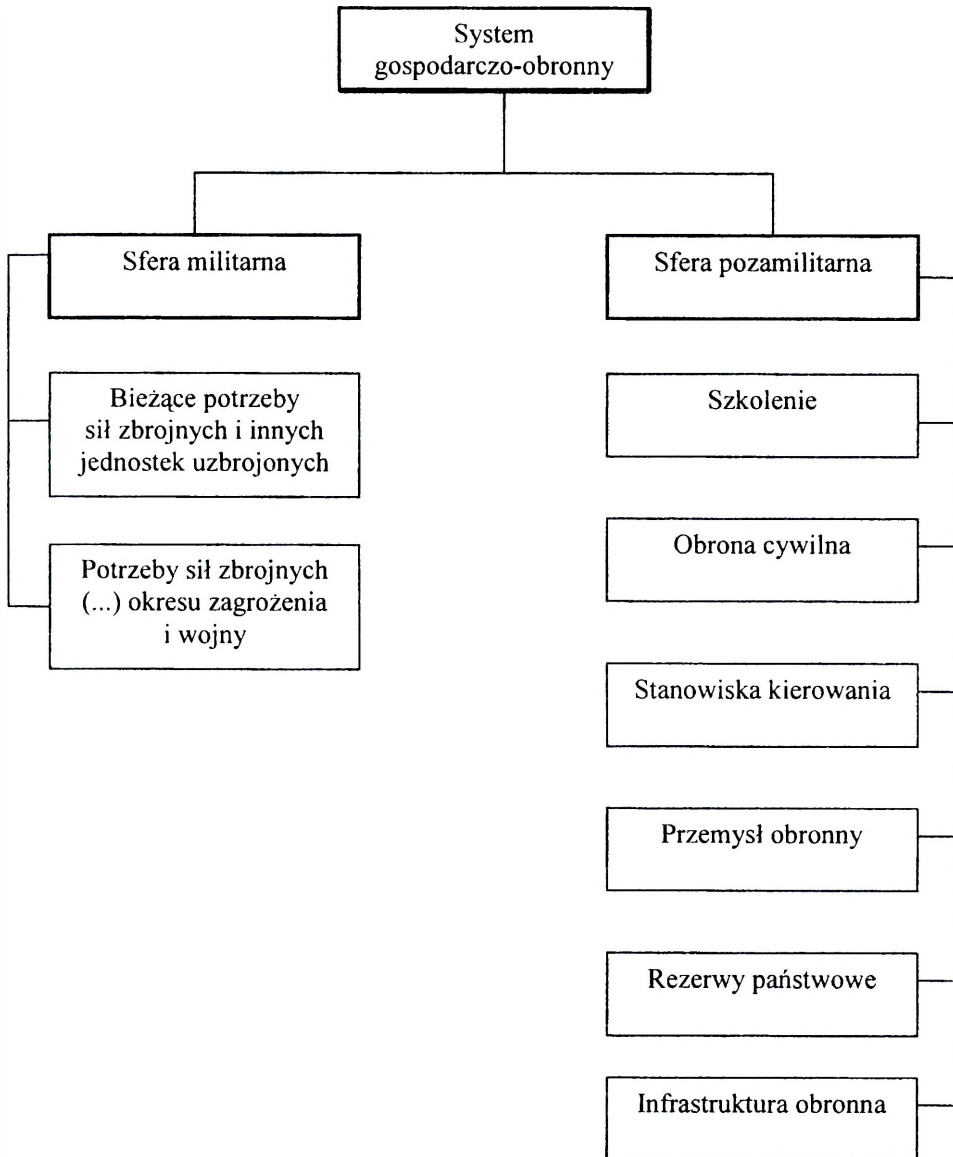
1) podsystem zabezpieczający potrzeby formułowane przez sferę militarną;

2) podsystem zabezpieczający potrzeby sfery pozamilitarnej.

Strukturę systemu gospodarczo-obronnego przedstawia schemat 1.

Podsystem zabezpieczający potrzeby sfery militarnej ma za zadanie stworzenie warunków funkcjonowania uzbrojonych organizacji państwa, zapewniający zachowanie suwerenności narodowej, a także spokoju wewnętrznego i bezpieczeństwa obywateli. Podmiotami w tym podsystemie są:

Schemat 1

- Siły Zbrojne Rzeczypospolitej Polskiej;
- uzbrojone jednostki organizacyjne Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji;
- uzbrojone jednostki organizacyjne podległe ministrowi sprawiedliwości (służba więzienna);
- uzbrojone jednostki organizacyjne Urzędu Ochrony Państwa.

W podsystemie tym uwzględnia się również zadania realizowane przez gospodarkę narodową, zabezpieczające warunki przyjęcia sił wzmocnienia Sojuszu Północnoatlantyckiego.

W układzie przedmiotowym podsystem zabezpieczania potrzeb sfery militarnej zapewnia: zaspokojenie jej bieżących potrzeb materiałowych oraz zaspokojenie materiałowych potrzeb okresu zagrożenia i wojny.

Zaspokojenie bieżących potrzeb sfery militarnej odbywa się na zasadach ogólnych, tj. w oparciu o środki finansowe zawarte w budżecie ministerstw: Obrony Narodowej, Spraw Wewnętrznych i Administracji, UOP oraz Sprawiedliwości.

Właściwe organy tych resortów, stosownie do posiadanych środków, zawierają umowy cywilnoprawne z odpowiednimi podmiotami na dostawę niezbędnych wyrobów, zarówno pochodzenia krajowego, jak i z importu. Stosowana jest tu zasada pełnej wolności stron przy zachowaniu ogólnie obowiązujących przepisów prawa.

Na zgoła odmiennych zasadach odbywa się zabezpieczenie materiałowych potrzeb sfery militarnej okresu zagrożenia i wojny (potrzeby wojenne). Potrzeby te, formułowane przez ministerstwa: Obrony Narodowej, Spraw Wewnętrznych i Administracji, UOP oraz Sprawiedliwości, określają asortyment i ilości wyrobów i usług, niezbędnych w okresie mobilizacyjnego ich rozwinięcia, w początkowym okresie wojny, a także dalszych jej etapach.

Potrzeby wojenne w układzie przedmiotowym obejmują:

- uzbrojenie i sprzęt wojskowy;
- środki bojowe pola walki;
- środki kwatermistrzowskie;
- inwestycje;
- rezerwy państwowe.

Adresatami tych potrzeb są właściwe podmioty gospodarcze o różnych formach własności, tj. przedsiębiorstwa państwowe, spółki Skarbu Państwa oraz podmioty prywatne. Dokumentem zawierającym zadania podmiotów w zakresie zabezpieczenia wojennych sił zbrojnych, jednostek organizacyjnych MSW, UOP i MS jest Centralny Program Mobilizacji Gospodarki. Zadania zawarte w CPMG mają charakter obligatoryjny, a ich nakładanie na podmioty gospodarcze odbywa się w oparciu o odpowiednie regulacje ustawowe.

Podsystem realizacji zadań obronnych w sferze pozamilitarnej ma na celu stworzenie warunków do przygotowania wybranych elementów państwa do funkcjonowania w okresie zagrożenia bezpieczeństwa i w czasie wojny (zob. schemat 2).

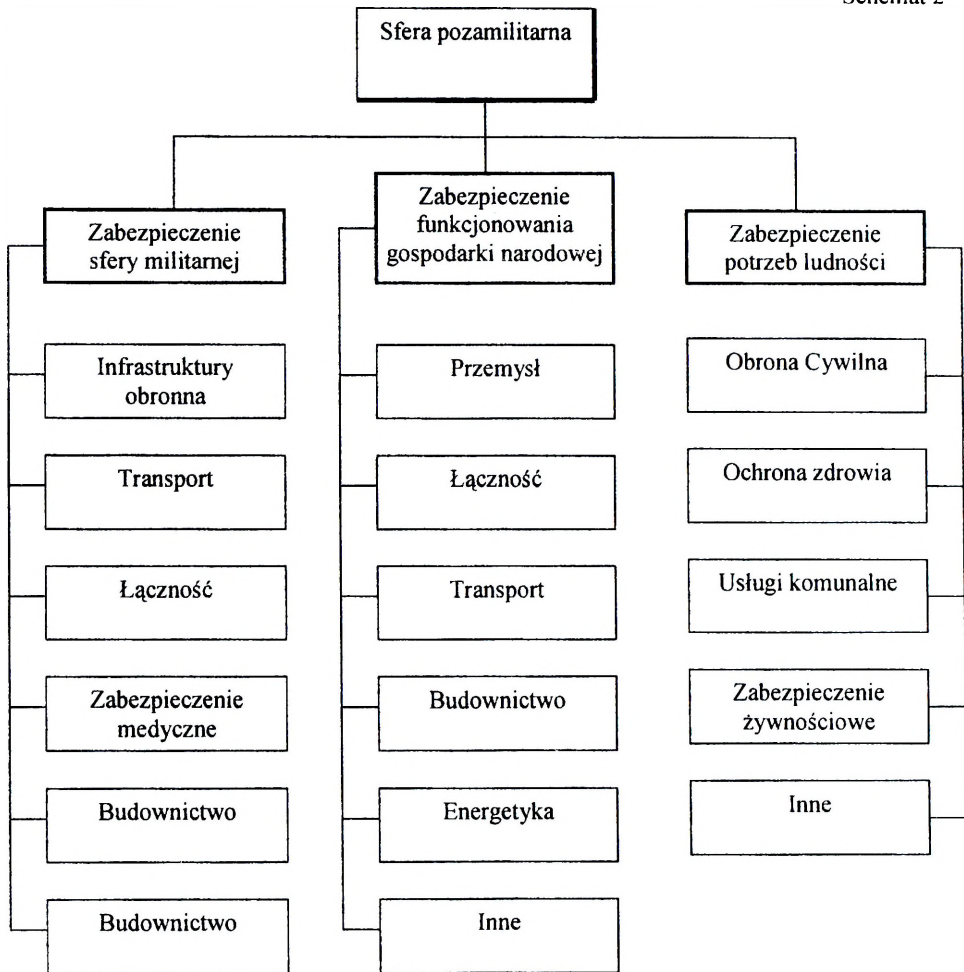
Najważniejszymi elementami strukturalnymi państwa, które już w czasie pokoju powinny być przygotowywane do sprawnego działania w warunkach zagrożenia i wojny, są:

- 1) ludność cywilna;
- 2) siły zbrojne i jednostki bezpieczeństwa publicznego (sfera militarna);
- 3) wybrane elementy infrastruktury gospodarczej.

Niezależnie od materiałowego zabezpieczenia potrzeb sfery militarnej, ustalonego w ramach Centralnego Programu Mobilizacji Gospodarki, warunkiem sprawnego wykonania zadań bojowych przez uzbrojone formacje państwa jest właściwe funkcjonowanie wybranych elementów infrastruktury gospodarczej państwa.

Elementami takimi są w szczególności:

- 1) transport kolejowy umożliwiający przemieszczanie operacyjne wojsk i zaopatrzenia;
- 2) transport drogowy, realizujący głównie funkcję wsparcia logistycznego wojsk;
- 3) budowa przepraw przez przeszkody wodne;
- 4) dostosowanie portów do potrzeb wojskowych;
- 5) dostosowanie odcinków dróg do potrzeb lotnictwa wojskowego;
- 6) inżynierska rozbudowa lotnisk;
- 7) budowa mostów, wiaduktów itp.;

8) dostosowanie systemów łączności cywilnej do współdziałania z systemami wojskowymi;

9) organizowanie zaplecza medycznego, umożliwiającego niesienie pomocy medycznej rannym i poszkodowanym żołnierzom.

Organami odpowiedzialnymi za prowadzenie prac mających na celu właściwe przygotowanie tych elementów do potrzeb jednostek militarnych, są ministrowie i wojewodowie sprawujący funkcje organów założycielskich lub nadzorujących w stosunku do podmiotów gospodarczych realizujących zadania w tym zakresie.

3. FUNKCJE SYSTEMU MOBILIZACJI GOSPODARCZEJ

Ważnym zadaniem systemu gospodarczo-obronnego w sferze pozamilitarnej jest zabezpieczenie funkcjonowania działów gospodarki narodowej, warunkujących „normalną” (w warunkach zagrożenia i wojny) działalność struktur cywilnych państwa.

Do takich działów należą:

1) wybrane gałęzie przemysłu, a zwłaszcza:

- przemysł obronny,
- przemysł paliwowo-energetyczny,
- przemysł wydobywczy,
- przemysł metalurgiczny,
- wybrane branże przemysłu elektromaszynowego,
- wybrane branże przemysłu lekkiego, chemicznego;
- przemysł farmaceutyczny;

2) wybrane branże przemysłu rolno-spożywczego, a zwłaszcza:

- przemysł zbożowo-młynarski,
- przemysł przetwórczy mleka,
- przemysł przetwórczy mięsa;

3) produkcja płodów rolnych;

4) transport kolejowy, drogowy, wodny i lotniczy;

5) łączność;

6) budownictwo.

Kolejnym, istotnym zadaniem systemu w sferze pozamilitarnej jest ochrona i zabezpieczenie potrzeb bytowych ludności. Zadania te są realizowane w następujących obszarach:

1) obrony cywilnej, poprzez:

- organizowanie i utrzymywanie systemów alarmowania i ostrzegania,
- budowę i utrzymywanie systemów i ośrodków wykrywania i analizy skażeń,
- budowę i utrzymywanie ukryć i schronów,
- zaopatrywanie ludności w środki ochrony osobistej;

2) zabezpieczanie żywnościowe poprzez zgromadzenie i utrzymywanie w rezerwach państwowych odpowiedniej ilości artykułów spożywczych, takich jak:

- mięsa i jego przetworów (głównie konserwowanych),
- zbóż konsumpcyjnych,
- tłuszczów roślinnych i zwierzęcych,
- masła,
- cukru,
- innych (np. jaja w proszku, mleko w proszku, konserwy rybne, groch);

3) usług komunalnych zapewniających społeczeństwu zachowanie podstawowych warunków do życia poprzez:

- zabezpieczenie warunków życia ludności (odprowadzanie ścieków, wywóz nieczystości itp.),
- zaopatrzenie w nośniki energii (gaz, węgiel, paliwa ciekłe),
- dostawy energii elektrycznej,
- dostawy do sieci handlowej artykułów pierwszej potrzeby,
- dostawy zimnej i ciepłej wody;

4) ochrona zdrowia i opieka medyczna, poprzez organizowanie – poza stałą bazą szpitalną – zastępczych miejsc pomocy medycznej na bazie ośrodków wczasowych, sanatoryjnych itp.

Zadania gospodarczo-obronne, realizowane we wszystkich sferach szeroko rozumianej gospodarki, polegają na wykonywaniu w czasie pokoju przedsięwzięć mających na celu przygotowanie potencjału ekonomiczno-obronnego do funkcjonowania podczas podwyższania gotowości obronnej państwa (w tym zwłaszcza w okresie mobilizacji gospodarczej) oraz w czasie wojny.

Przedsięwzięcia te obejmują w szczególności:

1) tworzenie warunków do powiększenia możliwości przemysłu zbrojeniowego w zakresie zaspokajania mobilizacyjnych i wojennych potrzeb sił zbrojnych i organów bezpieczeństwa wewnętrznego;

2) przygotowanie wybranych elementów infrastruktury kraju do funkcjonowania w okresie zagrożenia bezpieczeństwa państwa i wojny (łącność, transport);

3) gromadzenie i utrzymywanie rezerw państwowych, służących ubezpieczeniu podstawowych sektorów gospodarki narodowej w przypadku zakłóceń w dostawach strategicznych surowców i materiałów;

4) tworzenie warunków mających na celu zapewnienie ludności możliwości przetrwania w sytuacjach spowodowanych zagrożeniami o charakterze militarnym i niemilitarnym;

5) wykonywanie przedsięwzięć inwestycyjnych służących ochronie załóg pracowniczych i ludności przed skutkami oddziaływania czynników rażących;

6) organizowanie i tworzenie systemów ostrzegania i powiadamiania o zagrożeniach oraz usuwania ich skutków;

7) budowa i modernizacja stanowisk kierowania;

8) inne przedsięwzięcia.

Tworzenie warunków do powiększenia możliwości przemysłu zbrojeniowego polega w szczególności na utrzymywaniu w stałej sprawności technicznej i eksploatacyjnej linii produkcyjnych i remontowych w zakładach przemysłu zbrojeniowego, nie wykorzystywanych w okresie bieżącej działalności przedsiębiorstwa, służących powiększeniu zdolności wytwórczych i usługowych w okresie podwyższenia gotowości obronnej państwa. Struktura i wielkość tzw. nieczynnych mocy produkcyjnych wynika z zadań obligatoryjnych ustalonych w Centralnym Programie Mobilizacji Gospodarki.

Przygotowanie wybranych elementów infrastruktury kraju do funkcjonowania w okresie zagrożenia i wojny obejmuje planowanie i realizację potrzeb obronnych formułowanych przez Siły Zbrojne RP oraz organy bezpieczeństwa wewnętrznego. Potrzeby te dotyczą w szczególności:

- budowy przejść, przepraw przez przeszkody wodne,
- dojazdy do przewidywanych miejsc koncentracji wojsk,
- przewozy żołnierzy i sprzętu,
- przystosowanie portów morskich do potrzeb wojsk,
- budowa i utrzymywanie drogowych odcinków lotniskowych dla potrzeb wojsk lotniczych,

- budowa przyłączy linii telefonicznych specjalnych do systemów łączności cywilnej,
- uwzględnianie aspektów obronnych w planach i programach przestrzennego zagospodarowania kraju.

Gromadzenie i utrzymywanie rezerw państwowych ma na celu zapewnienie siłom zbrojnym oraz organom bezpieczeństwa wewnętrznego źródeł zaopatrzenia w żywność oraz paliwa płynne w okresie ich mobilizacyjnego rozwijania i w czasie wojny. Rezerwy te służą ponadto zabezpieczeniu możliwości zaopatrzenia rynku w podstawowe artykuły żywnościowe oraz paliwa płynne w przypadku zakłóceń w ich dostawach, spowodowanych przyczynami politycznymi, ekonomicznymi, czy też zdarzeniami nadzwyczajnymi. Ponadto, rezerwy materiałów i surowców strategicznych, np. dla przemysłu chemicznego czy też metalurgicznego spełniają istotną rolę w zapewnieniu ciągłości funkcjonowania strategicznych branż przemysłu krajowego.

Tworzenie warunków mających na celu zapewnienie ludności możliwości przetrwania w sytuacjach zagrożeń obejmuje w szczególności:

- organizowanie systemu ochrony zdrowia oraz niesienia pomocy w warunkach zagrożeń spowodowanych czynnikami militarnymi oraz niemilitarnymi,
- tworzenie systemu opieki i edukacji dzieci i młodzieży w warunkach wojennych,
- organizowanie systemu zaopatrzenia ludności w produkowane artykuły żywnościowe oraz przemysłowe powszechnego użytku,
- gromadzenie i utrzymywanie środków ochrony osobistej.

Wykonywanie przedsięwzięć inwestycyjnych służących ochronie załóg pracowniczych i ludności przed skutkami oddziaływania czynników rażących polega na budowie, rozbudowie, modernizacji ukryć, szczelin i obiektów schronowych, usytuowanych zarówno w zakładach pracy jak i w osiedlach mieszkaniowych. Zadanie to

obejmuje również wyposażenie tych obiektów w materiały i środki umożliwiające przebywanie w nich osób przez dłuższy czas.

Organizowanie i tworzenie systemów ostrzegania i alarmowania ma na celu głównie zapewnienie władzom miejscowym możliwości uprzedzania społeczności lokalnych o zagrożeniach mogących wystąpić na danym terenie oraz przekazywanie informacji o sposobach postępowania w takich sytuacjach. Szczególne znaczenie ma tu działalność zmierzająca do integracji systemów zarówno w układzie rodzajowym, jak i terytorialnym.

Budowa i modernizacja stanowisk kierowania obejmuje zarówno przedsięwzięcia inwestycyjne związane z nowymi i istniejącymi obiektami, jak również modernizacyjne, polegające głównie na ich wyposażaniu w nowoczesne systemy kierowania podległymi służbami oraz nadzorowanymi dziedzinami życia społecznego i gospodarczego. Dotyczy to wszystkich szczebli kierowania od centralnego począwszy, aż do szczebla terenowego organu samorządowego.

Przedstawiony w niniejszym materiale system jest realizowany głównie w oparciu o ogólne regulacje prawne zapisane w ustawie z dnia 23 listopada 1967 roku o powszechnym obowiązku obrony RP. Brak jest natomiast szczegółowych regulacji ustawowych.

Istotnym czynnikiem utrudniającym sprawne funkcjonowanie systemu, jest brak jasnego podziału kompetencji w dziedzinie obronności. Niezbędne jest precyzyjne określenie obszarów odpowiedzialności poszczególnych organów władzy i administracji państwowej oraz samorządowej. Wiąże się to m.in. z koniecznością ustalenia zasad i trybu programu, planowania, organizowania, wykonywania i kontroli przedsięwzięć gospodarczo-obronnych w państwie. W związku z powyższym konieczne jest, aby prace nad regulacjami prawnymi w tym zakresie, powinny być traktowane jako zadanie priorytetowe, umożliwiające dostosowanie całego systemu obronnego państwa do nowych uwarunkowań gospodarczych i politycznych.

Istnieje zatem potrzeba zaprojektowania nowych konstrukcji prawnych, które pozwoliłyby na włączenie systemu gospodarczo-obronnego

w ogólnie przyjęty nurt przemian gospodarczych, uwzględniających w szczególności:

1) możliwość włączenia niepaństwowych podmiotów gospodarczych do systemu;

2) nałożenie na organy samorządowe obowiązku finansowania niektórych zadań obronnych;

3) stworzenie mechanizmów zachęt lub preferencji ekonomicznych dla podmiotów uczestniczących w realizacji zadań gospodarczo-obronnych;

4) ograniczenie finansowania budżetowego zadań obronnych i szersze przechodzenie na finansowanie pozabudżetowe;

5) zwiększenie kompetencji i odpowiedzialności w tym zakresie terenowych organów administracji rządowej i samorządowej.

Pozamilitarne ogniwa systemu obronności stanowią te elementy struktur organizacyjnych i gospodarczych państwa, na które – w ramach programów mobilizacji gospodarczej – organy uprawnione nakładają lub zlecają do realizacji określone zadania obronne. Zasadniczym celem takich zadań jest tworzenie optymalnych warunków do zapewnienia materialnych i duchowych podstaw przetrwania narodu oraz zabezpieczenie warunków wykonania przez siły zbrojne zadań w okresie zagrożenia bezpieczeństwa państwa i w czasie wojny.

